

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

**ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ
АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
СУЧАСНОГО
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО
АПК УКРАЇНИ**

Колективна монографія

Частина 1

*Друкується за рішенням вченої ради
Уманського національного університету садівництва
(протокол №2 від 24 жовтня 2013 року)*

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Коденська М.Ю.;
доктор економічних наук, професор Малік М.Й.;
доктор економічних наук, професор Непочатенко О.О.

*Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з
позицією редакції. За зміст матеріалів відповідальність несуть автори.
Матеріали подаються в авторській редакції.*

I-66 **Інноваційно-технологічні аспекти формування сучасного конкурентоспроможного АПК України** / Під ред. д.е.н., професора Ю. О. Нестерчук. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2014. – Частина 1. – 260 с.
ISBN 978-966-304-045-5

У монографії викладені результати дослідження проблем розвитку конкурентоспроможного агропромислового виробництва. Значну увагу приділено проблемам діяльності сільськогосподарських товаровиробників з організаційної, економічної та фінансової точок зору. В роботі висвітлено питання інноваційної та технологічної політики забезпечення поступального розвитку АПК України. Зосереджено увагу на основних напрямках розвитку харчової промисловості у контексті євроінтеграції України. Розроблено пропозиції щодо організації сільського малого підприємництва. Враховано вплив екологічних чинників на подальше функціонування аграрної сфери.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку аграрної економіки.

УДК 338.43(477)
ББК 65.9(4Укр)32

ISBN 978-966-304-045-5

© Уманський національний
університет садівництва, 2014

ЗМІСТ

І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

1.1. Еколого-економічні основи реформування аграрного сектора України в умовах глобалізації (Сонько С.П., д.геогр.н., професор; Голубкіна О.М. Уманський національний університет садівництва).....	10
1.2. Экономическое обоснование новой парадигмы «устойчивое развитие агробизнеса» (Жудро В.М., Белорусская государственная сельскохозяйственная академия, Беларусь)	14
1.3. Державне регулювання аграрного ринку (Поперечний С.І., к.е.н., доцент; Саламін О.С., Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького).....	22
1.4. Актуальні питання розвитку сільських територій (Савенко О.А., к.е.н., доцент, Дніпропетровський державний аграрний університет).....	27
1.5. Сучасне село: реалії та можливості розвитку в умовах трансформації аграрного сектору економіки (Воронкова А.А., к.е.н., доцент; Куцина Л.В., Харківська державна зооветеринарна академія).....	32
1.6. Проблематика функціонування і розвитку домогосподарств населення в облаштуванні сільських територій (Мазур А.Г., д.е.н.; Дмитрик О.В.; Музичук М.М., Вінницький національний аграрний університет).....	37
1.7. Методичні основи оцінювання та моделювання ефективності функціонування сільських територій (Руда Л.П., Вінницький національний аграрний університет).....	43
1.8. Фінансові проблеми розвитку аграрного сектору економіки України (Корунець О.М., Уманський національний університет садівництва).....	49
1.9. Агрострахування в Україні: проблеми та перспективи розвитку (Прокопчук О.Т., к.е.н.; Мацько О.І., Уманський національний університет садівництва).....	54
1.10. Формування та реалізація інвестиційної стратегії розвитку аграрного сектору регіонів (Гераймович В.Л., Національний університет біоресурсів і природокористування України).....	60
1.11. Działalność grupy producentów rolnych w Polsce (Sławomir Kowalski Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku).....	64
1.12. Драйверы экономического роста экономики агропромышленного комплекса Беларуси (Жудро М.К., д.э.н., профессор, Белорусский государственный экономический университет, Беларусь).....	76

1.13. Современные концепции и способы повышения эффективности деятельности предприятия (Жудро Н.В., к.э.н., доцент, Белорусская государственная сельскохозяйственная академия, Беларусь).....	81
1.14. Диверсифікація діяльності агроформувань на основі раціонального використання ресурсного потенціалу (Терещенко С.І., к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет).....	87
1.15. Специфіка та напрями розвитку маркетингової діяльності на вітчизняних сільськогосподарських підприємствах в умовах сучасної інтеграції (Кучина Л.В.; Воронкова А.А., к.е.н., доцент, Харківська державна зооветеринарна академія).....	102
1.16. Розвиток маркетингового управління ринком молока та молочної продукції (Недбалюк О.О., Вінницький національний аграрний університет)	107
1.17. Теоретико-методологічні аспекти визначення оптимальних розмірів ферм з виробництва молока і яловичини в скотарстві (Кернасюк Ю.В., к.е.н., Кіровоградська ДСГДС ІСГСЗ НААН).....	112
1.18. Теоретичні та методологічні засади відтворення земельних ресурсів АПК: стан, суперечності та шляхи розв'язання (Щурик М.В., д.е.н., професор, Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького).....	117
1.19. Кадастрово-інформаційні системи як основа сталого розвитку аграрних підприємств (Сухомлін Л.В., к.е.н., доцент, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва).....	124
1.20. Удосконалення методики аналітичного забезпечення виходячи із вимог сучасної обробки інформації (Ткаченко С.А., к.е.н., доц., проректор з науково-педагогічної роботи ВНЗ «Миколаївський політехнічний інститут»).....	130

2. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

2.1. Фактори підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції (Ступень О.І., Львівський національний аграрний університет).....	139
2.2. Маркетингові дослідження факторів підвищення конкурентоспроможності продукції (Цикалок О.С., Уманський національний університет садівництва).....	144
2.3. Формування ринку екологічних товарів в Україні (Бурлай О.Л., к.е.н., доцент; Шгаферун В.О., Уманський національний університет садівництва).	148

2.4. Особливості формування пропозиції органічної продукції рослинництва (Гуцаленко О.О., Вінницький національний аграрний університет).....	153
2.5. Економічна ефективність виробництва продукції сільськогосподарських підприємств (Дрогомирецька М.І., к.е.н., доцент, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка).....	161
2.6. Державне регулювання експорту тваринницької продукції (Боровик П.М., к.е.н., доцент; Колотуха С.М., к.е.н., доцент; Тригубенко О.С., к.е.н.; Кернос А.В.; Івахненко Н.І., Уманський національний університет садівництва).....	166
2.7. Вдосконалення системи управління якістю на підприємствах молочного скотарства України (Броницький О.М., к.е.н., доцент; Король Г.А., Харківська державна зооветеринарна академія).....	173
2.8. Експертне дослідження факторів, що визначають ефективність виробництва молока (Грабовецький Б.Є., к.е.н., доцент; Тарасюк Н.М., к.е.н., Вінницький національний технічний університет).....	178
2.9. Ефективність виробництва молока спеціалізованих сільськогосподарських підприємств та резерви її підвищення (Кобилкін О.М., к.е.н., доцент; Кобилкіна С.В., к.е.н., доцент; Кобилкін Д.О., Сумський національний аграрний університет).....	184
2.10. Розвиток свинарства на інвестиційній основі (Матюніна І.О., Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки").....	190
2.11. Економічна характеристика різних видів сировини для виробництва біоетанолу в Україні (Токарчук Д.М., к.е.н.; Чернелівська Я.В., Вінницький національний аграрний університет).....	195
2.12. Ефективність використання земельних ресурсів в СПП «Кісниця» (Киш Л.М., к.е.н., доцент; Побережна Л.В., Вінницький національний аграрний університет).....	198

3. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІННОВАЦІЙ І ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОСТУПАЛЬНОГО РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

3.1. Особливості розвитку інноваційних процесів в аграрній сфері України (Малюк С.О., к.е.н.; Барановська Т.В., Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія»).....	204
3.2. Аналіз потенціалу міжсекторального трансферу високих технологій на прикладі сільського господарства (Марочко С.С.; Омеляненко В.А.; Складенко М.О., Сумський національний аграрний університет).....	210

"Даноша", "ХАКА", "Нива Переяславщини". Строки окупності інвестицій цих господарств не перевищують 3 років.

3. Приклад моделі ведення ефективного свинарського бізнесу на інвестиційній основі

Показник	Варіант	
	Репродуктор (основні свиноматки)	Свинокомплекс (молодняк, свині на вирощуванні та відгодівлі)
Розміри: поголів'я, голівомісць	2400	2000
реалізація, голів	x	6000
Технологія:	індивідуальний спосіб утримання свиноматок	холодне утримання тварин на глибокій незмінній підстилці
Капітальні інвестиції, тис дол. США на 1 голівомісць	3,1	0,15
Всього, тис дол. США	7440	300
Інвестиції в оборотний капітал, тис дол. США на 1 голівомісць	1,4	0,2
Всього, тис дол. США	3360	400
Разом інвестицій, тис дол. США на 1 голівомісць	4,5	0,35
Всього, тис дол. США	10800	700
Виручка:		
1 свиноматки*, тис дол. США	3	
30% - вибраківка свиноматок, тис дол. США	137	
60 тис поросят у рік	7,2	
Всього тис дол. США	7,337	
1 голови, тис дол. США		0,24
1 голівомісця у рік		0,72
Всього, тис дол. США		1,44
Співвідношення між інвестиціями і виручкою	1 : 0,6	1 : 2,1

*1 свиноматка дає 25 реалізаційних поросят у рік;

**вага 1 відгодованої свині – 120 кг; ціна реалізації свинини у живій вазі 2 дол. США за кг.

Джерело: Офіційний сайт "Агро-Союз" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.agro-projects.com/>.

Здійснюючи заходи щодо розвитку виробництва свинини на інвестиційній основі слід враховувати як позитивні так й негативні ефекти. З цієї метою доцільно враховувати досвід ООО "Агро-Союз Проекти", який пропонує комплексне вирішення питань ефективної організації промислового виробництва на інвестиційній основі, шляхом впровадження наведених варіантів моделі аграрного бізнесу.

2.11. Економічна характеристика різних видів сировини для виробництва біоетанолу в Україні

Особливе місце в структурі відновлюваних джерел енергії займає біоетанол, який виробляється з біологічної поновлюваної сировини головним чином для використання як моторне паливо у двигунах внутрішнього згорання. У якості сировини для виробництва біоетанолу використовують різні сільськогосподарські культури: кукурудза, цукровий буряк, картопля, пшениця, ячмінь та інші.

Проблематика виробництва біоетанолу з різних сільськогосподарських культур висвітлено в працях А. Г. Самойленка, В. Г. Борчука, В. Л. Курило, Л. М. Михальської, С. І. Святченка, Н. М. Колпаченко, М. В. Роїка та інших.

Метою статті є аналіз потенційної сировини та визначення найбільш перспективної енергетичної культури на виробництва біоетанолу в Україні.

Біоетанол – це високооктанове паливо, яке використовується як самостійно, так і в якості добавки до бензину і являється відновлювальним ресурсом²³⁸.

В сучасному світі біоетанол – це рідке спиртове паливо, що виготовляється з продуктів сільського господарства і є важливою складовою паливних матеріалів²³⁹. Як джерело парникових газів біоетанол є більш нейтральним, ніж палива вуглеводневого походження; він знижує токсичність вихлопу на 21%; є нешкідливим для природи. Для виробництва біоетанолу використовують цукровмісну та крохмалевмісну сировину: цукрові буряки, пшеницю, кукурудзу, сорго, жито, ячмінь, тритикале, картоплю тощо. Під час вибору сировини для виробництва біоетанолу користуються наступними критеріями: вміст крохмалю, собівартість та рентабельність вирощування культури, врожайність, вихід енергії та вихід етанолу в процесі переробки сільськогосподарських культур²⁴⁰. На основі цих критеріїв проаналізуємо сировинний потенціал України.

Для початку проаналізуємо вміст крохмалю в різних сільськогосподарських культурах, які можуть бути використані для виробництва біоетанолу, адже це є одним з найважливіших показників (табл.1).

1. Середній вміст крохмалю

Культура	Середній вміст крохмалю, %
Кукурудза	73,1
Озима пшениця	70,2
Картопля	71
Цукровий буряк	64,9
Просо	63,1
Ячмінь	62,2

* Джерело: Червоніс М. В. Селекційні критерії сортів та гібридів зернових культур для виробництва біоетанолу / М. В. Червоніс, І. О. Сурженко // Збірник наукових праць СГП. – 2009. – № 14(54). – С. 27-32

²³⁸ Червоніс М. В. Селекційні критерії сортів та гібридів зернових культур для виробництва біоетанолу / М. В. Червоніс, І. О. Сурженко // Збірник наукових праць СГП. – 2009. – № 14(54). – С. 27-32

²³⁹ Прядкіна Г. О. Визначення вмісту крохмалю у зерні кукурудзи, як сировини для виробництва біоетанолу / Г. О. Прядкіна // Збірник наукових праць ІФРІГ НАН України. – 2011. – №152. – С. 103-106

²⁴⁰ Каленська С. М. Перспективи ячменю ярого як сировини для виробництва біопалива / С. М. Каленська // Інститут генетики НАН. – 2009. – № 62. – С. 35-38.

Найвищий вміст крохмалю, згідно даної таблиці, був зафіксований у кукурудзі, в середньому по 10 проаналізованих гібридах даних показник становив 73,1%, що свідчить про доцільність використання саме даної сільськогосподарської культури на виробництво біоетанолу за проаналізованим показником.

Аналізуючи врожайність варто зазначити, що у 2012 році відносно 2008 року виробництво основних зернових культур скоротилося приблизно на 30 % в першу чергу саме через зниження врожайності. В той же час відбулося збільшення посівних площ під кукурудзу на зерно практично в два рази, що в свою чергу призвело до збільшення валового збору на 9475,5 тис. тонн або на 82,8 % за останні декілька років. Картопля також є досить врожайною сільськогосподарською культурою. Крім того, картопля має велике значення як харчовий продукт, але великі затрати на її вирощування, переробку та зберігання не дозволяють широко впроваджувати для виробництва біоетанолу. Пшениця також потребує значних вкладень і вимагає якісний склад ґрунту аби досягти високого вмісту крохмалю. Жито і тритикале можна вирощувати на бідніших ґрунтах, але й вихід біопального з гектару площі є значно меншим²⁴¹. Отже найврожайнішою культурою яку доцільно з економічної точки зору використовувати для виробництва біопалива в Україні є саме кукурудза.

З метою визначення найперспективнішої та найрентабельнішої енергетичної культури в таблиці 2 проаналізуємо собівартість та рентабельність вирощування сільськогосподарських культур які можуть використовуватися у якості сировини на виробництво біоетанолу.

2. Структура витрат та економічна ефективність виробництва енергетичних культур

Показник	Кукурудза	Пшениця озима	Цукровий буряк
Витрати на виробництво, грн/га	8720	5940	12650
Собівартість основної продукції, грн./т	1090	990	253
Прибуток на га площі посіву, грн./т	5680	5160	6350
Рівень рентабельності, %	65,1	76,9	50,2

* Джерело: Боярчук В., Економічна та енергетична ефективність виробництва ріпаку озимого, пшениці озимої, кукурудзи, цукрового буряка та біопалива на їх основі / В. Боярчук, О. Фтома // Економіка природокористування. – 2012. – №1-2. – С. 105–114.

За даними таблиці 2, можна зробити висновок, що найбільших витрат на виробництво потребує цукровий буряк. За отриманням прибутку та за рентабельністю найдоцільнішою енергетичною культурою є кукурудза.

Наступний критерій який ми проаналізуємо, є вихід енергії, адже кількість виробленої енергії здебільшого визначає конкурентоспроможність біосировини різних культур. В таблиці 3 наведено вихід енергії та вихід біоетанолу з одиниці площі за вирощування різних енергетичних культур. Отже, серед енергетичних рослин за виходом енергії перше місце посідає цукровий буряк. З одного гектара цукрових буряків можна отримати до 4,6 т біоетанолу, під час згорання якого буде поглинуто лише близько 6,7 тис.м³ кисню.

²⁴¹ Прядкіна Г. О. Визначення вмісту крохмалю у зерні кукурудзи, як сировини для виробництва біоетанолу / Г. О. Прядкіна // Збірник наукових праць ІФРІГ НАН України. – 2011. – №152. – С. 103-106.

3. Вихід енергії з вирощування енергетичних рослин

Культура	Вихід біоетанолу з 1 га кг/га	Вихід енергії ГДж/га
Цукровий буряк	4620	115,5
Кукурудза	1980	49,5
Картопля	2880	72
Цукрове сорго	5000	125
Пшениця	1550	38,8

* Джерело: Роїк М.В. Перспективи розвитку біоенергетики в Україні / М. В. Роїк // Біологія та технології вирощування енергетичних культур для виробництва різних видів біопалива. – 2011. – №28. – С. 14-23.

Проте аналізуючи цукровий буряк, як сировину для виробництва біоетанолу слід зазначити, що недосконалість сучасної системи управління галуззю в Україні, погіршення насінневої бази, забур'яненість полів, ураженість посівів хворобами та шкідниками, зменшення у 3-4 рази кількості внесених мінеральних та органічних добрив призвели до втрати потенційної врожайності в результаті зменшення валового збору. Так, середня врожайність цукрових буряків за останні декілька років в Україні не перевищує 350 ц/га, також є проблема на ринку цукру та спиртової галузі, що в результаті, значно знижує конкурентоспроможність культури, як сировини для виробництва біоетанолу²⁴².

У наступній таблиці ми розглянемо середні значення урожайності різних видів сировини з 1 га та відповідні середні обсяги етанолу, який можна одержати за умови здійснення ефективних виробничих процесів.

4. Вихід сировини та біоетанолу з 1 т зерна

Культура	Урожайність, т/га	Біоетанол, л/т
Цукрові буряки	15-50	90
Пшениця	1,5-2,1	340
Ячмінь	1,2-2,5	250
Кукурудза	1,7-5,4	360

* Джерело: Самойленко А. Г. Перспективи виробництва біоетанолу із сільськогосподарської сировини в Україні / А. Г. Самойленко // Агроінформ. – 2008. – №11-12. – С. 50–52.

Аналізуючи дані таблиці можна зробити висновок, що з кукурудзи, навіть з низьким значенням врожайності, може виробити найбільше біоетанолу, а цукровий буряк, незважаючи на високий вихід енергії з найвищими показниками урожайності, дає найменше біоетанолу, що підтверджує що кукурудза є найрентабельнішою культурою для виробництва біоетанолу в Україні²⁴³.

Отже, можна зробити висновок, що найбільш доцільним з економічної точки зору сировиною для виробництва біоетанолу є кукурудза – традиційна для України культура. У країні без шкоди для забезпечення населення продовольством можна виділити 3,0-3,5 млн. га під вирощування «енергетичної» кукурудзи, одержуючи щорічно 15-20 млн. тонн зерна. Цього досить для виробництва 5-7 млн. тонн

²⁴² Пришляк Н. В. Особливості виробництва біоетанолу з цукрових буряків у Франції та Україні / Н. В. Пришляк // Вісник ВНАУ. – 2011. – № 44. – С. 18-23.

²⁴³ Боярчук В., Економічна та енергетична ефективність виробництва ріпаку озимого, пшениці озимої, кукурудзи, цукрового буряка та біопалива на їх основі / В. Боярчук, О. Фтома // Економіка природокористування. – 2012. – №1-2. – С. 105–114.

біоетанола²⁴⁴.

Виробництво біоетанолу з цукрових буряків дозволить відродити в Україні галузь буряківництва і стабілізувати посівні площі під цією культурою на рівні 650 тис. га. Це дозволить щорічно отримувати близько 30 млн. тонн солодких коренеплодів, половину з яких залучити на виробництво цукру для забезпечення внутрішнього ринку. Решта 15 млн. тонн коренеплодів цукрових буряків доцільно переробляти на біоетанол модернізованих цукрових заводах. Це дозволить щорічно виробляти до 1,3 млн. тонн біоетанолу, що становить близько 30 % необхідних для України обсягів бензину²⁴⁵. Та через нестабільність економіки, застарілу матеріально-технічну базу, високий рівень собівартості бурякоцукрової комплекс України знаходиться в загрозливому стані, що знижує конкурентоспроможність культури з виробництва біопалива.

Отже, біоетанол є важливою складовою паливних матеріалів, що в подальшому має велику перспективу розвитку як відновлюване джерело енергії, на виробництво якого використовуються різні сільськогосподарські культури. В процесі дослідження ми визначили, що найбільш економічно доцільною та прибутковою в якості сировини на виробництво біоетанолу є кукурудза. Це пояснюється високою врожайністю у порівнянні з іншими сільськогосподарськими культурами, високим вмістом крохмалю, найвищим показником виходу біоетанолу з 1 т зерна кукурудзи, високим показником виробленої енергії та порівняно невисокими витратами на виробництво.

Проте, для України є великі перспективи вирощування та використання в якості сировини для виробництва біоетанолу мають цукрові буряки, які відзначаються високим потенціалом продуктивності, адже з 1 га цукрових буряків (за урожайності 60 т/га) можна отримати понад 4,6 тис. літрів біоетанолу, але для цього потрібно удосконалити галузь буряківництва.

2.12. Ефективність використання земельних ресурсів в СПП «Кісниця»

Земля - головна умова існування людського суспільства і найважливіше джерело національного багатства, найперша передумова і природна основа суспільного виробництва, універсальний фактор будь-якої діяльності людини. У сільському господарстві, земля - це головний засіб виробництва, без якого неможливий сам процес виробництва продукції рослинництва і тваринництва²⁴⁶.

Вона на відміну від інших засобів виробництва не зношується в процесі їх використання, а навпаки внаслідок умілого її використання поліпшує свої якості, стає більш родючою.

Питання сучасного стану та перспектив ефективного використання сільськогосподарських угідь є досить актуальними і завжди перебували в центрі уваги. Теоретичні й практичні аспекти підвищення економічної ефективності використання землі досліджувалися в роботах І. К. Бистрякова, А. С. Даниленка, Д.

²⁴⁴ Засць О. П. Виробництво біоетанолу: сучасний стан та перспективи розвитку / О. П. Засць // Вісник ЦНЗ АПВ. - 2010. - № 12. - С. 75-78.

²⁴⁵ Роїк М.В. Перспективи розвитку біоенергетики в Україні / М. В. Роїк // Біологія та технології вирощування енергетичних культур для виробництва різних видів біопалива. - 2011. - №28. - С. 14-23.

²⁴⁶ Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Каравелла, 2008. - 568 с.

С. Добряка, П. М. Макаренка, М. М. Федорова та інших. Але попри наявність наукових праць та практичний досвід, багато аспектів згаданої проблеми залишаються невирішеними або дискусійними як у теоретичному, так і в практичному відношенні, оскільки на сучасному етапі проблема ефективного використання й охорони земель залишається однією з найбільш гострих.

Сільськогосподарське приватне підприємство «Кісниця» володіє значним і високоякісним фондом земельних ресурсів, який в останні роки зменшує свою віддачу та втрачає свої якісні природні властивості. Практика господарювання підприємства в ринкових умовах показує, що не стільки важливо мати певний ресурс, як ефективно його використовувати. Тому, на перше місце виходить необхідність створення надійного економічного механізму, який забезпечить ефективне використання земельних ресурсів та збереження їх родючості.

Розглядаючи землі СПП «Кісниця», слід відмітити, що в умовах господарства проблема раціонального використання земельних ресурсів має велике значення і є виключно актуальним завданням. Найбільш повну характеристику по використанню землі в господарстві дає структура сільськогосподарських угідь.

Структура земельних угідь - це процентне співвідношення площ різних угідь у складі загальної земельної площі сільськогосподарських угідь. Найбільшу цінність становлять орні землі, пасовища, оскільки вони беруть безпосередню участь у сільськогосподарському виробництві²⁴⁷. Структура земельної площі господарства характеризує використання земельної площі і ступінь її окультуреності.

В СПП «Кісниця» станом на 2012 рік є 1876 га сільськогосподарських угідь, з них уся площа зайнята під рілля. Проте, у 2010 році с.-г. угіддя становили 1890 га, що на 14 га більше. Аналізуючи досліджуване підприємство, можна сказати, що сільськогосподарські угіддя в господарстві займають 100% від загальної земельної площі, в тому числі і рілля становить 100% в структурі сільськогосподарських угідь. Це свідчить про екстенсивний розвиток господарства. Така структура землекористування обумовлена географічним розміщенням господарства, наявністю ринків збуту продукції та спеціалізацією господарства. Виходячи з цих умов господарство планує структуру посівних площ, визначаючи потребу в окремих видах продукції для виконання договорів з оплати праці, продажу і створенню внутрішньогосподарського і міжгосподарського фондів

Здійснюючи аналіз складу та структури земельних угідь в СПП «Кісниця», можна дослідити динаміку земельних ресурсів за 3 роки. Її представимо у вигляді діаграми (рис. 1).

Земельний фонд господарства протягом останніх 3 років залишався майже незмінним. Проте в порівнянні з 2010 роком земельні ресурси скоротилися на 14 га. Це спричинене тим, що здійснювалося розпаювання земель, і деякі власники земельних паїв відділилися у фермерські господарства. Загальна земельна площа досліджуваного підприємства з кожним роком стає меншою, що призводить до зменшення виготовленої продукції і відповідно до зменшення прибутку.

Про середній стан використання земельних ресурсів як важливого елементу ресурсного потенціалу у СПП «Кісниця» свідчить зменшення посівних площ під зерновими і зернобобовими, збільшення посівних площ під соняшником, що супроводжується зниженням показників урожайності сільськогосподарських культур.

²⁴⁷ Граматчикова І. В. Підвищення ефективності використання земельних ресурсів в господарстві / І. В. Граматчикова // Збірник наукових праць МДАУ. - 2010. - №4. - С. 13-17.